

ПОСТАНОВИ ПЛЕНУМУ ПРАВОВА ПРИРОДА ТА МІСЦЕ

Правова природа постанов Пленуму Верховного Суду України з питань застосування законодавства та їх місце в системі джерел права були і залишаються предметом дискусій, що тривають і сьогодні. Що є постанови Пленуму ВСУ? — Результат суддівської правотворчості, а значить, нормативний акт? Акт тлумачення чи роз'яснення? Судовий прецедент? Мають вони обов'язкову силу чи несуть рекомендаційний характер? Своєї відповіді на ці дискусійні питання спробуємо дати у даній статті.

Тетяна КАРНАУХ, кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри галузевих правових наук Національного університету "Києво-Могилянська академія"

Процесуальне законодавство України (ст.8 ЦПК, ст.9 КАСУ, ст.4 ГПК) закріплює, що суд вирішує справи на підставі Конституції та законів України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також застосовує інші нормативно-правові акти, прийняті відповідним органом на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що встановлені Конституцією та законами України.

Однак чинне законодавство, на жаль, грішить на велику кількість суперечностей, прогалин, неясностей. У переважній більшості норми законів мають абстрактно-загальний характер. Внаслідок цього у судів виникають труднощі в розумінні і застосуванні норм та приписів нормативно-правових актів. А це, знову ж, в свою чергу, тягне за собою порушення конституційних принципів рівності осіб перед законом та судом, верховенства закону, оскільки для закону не забезпечується однаковим і правильним судовим правозастосуванням з боку всіх судових органів.

Такий стан речей обумовлює необхідність забезпечення однаковості та правильності у розумінні і застосуванні всіма судами загальної юрисдикції абстрактно-загальних норм та приписів законів. Досагнення цієї мети є одним з основних завдань найвищого органу у системі судів загальної юрисдикції — Верховного Суду України.

Роз'яснення Верховного Суду України

Виходячи з цього завдання, за Верховним Судом України (надалі — ВСУ) закріплено повноваження давати судам роз'яснення з питань застосування законодавства на основі узагальнення судової практики та аналізу судової статистики (п.2 ч.2 ст.47 Закону України (надалі — ЗУ) "Про судоустрій України" від 07.02.2002 р. № 3018-III).

У процесі надання роз'яснень беруть участь різні структурні підрозділи та посадовці особи ВСУ:

— голови судових палат ВСУ організовують вивчення і узагальнення судової практики у справах юрисдикції відповідної Судової палати (п.3 ч.3 ст.53 ЗУ "Про судоустрій України"); вносять на розгляд Пленуму ВСУ пропозиції щодо необхідності роз'яснення судам окремих питань застосування

законодавства у судовій практиці (п.5 ч.3 ст.53);

Президія ВСУ розглядає матеріали узагальнення судової практики та аналізу судової статистики, приймає відповідні рекомендації (п.3 ч.3 ст.54);

— Пленум ВСУ дає роз'яснення судам загальної юрисдикції з питань застосування законодавства шляхом прийняття відповідних постанов (п.6 ч.2, ч.8 ст.55).

Визначення правової природи постанов Пленуму ВСУ з питань застосування законодавства та їх місця в системі права було і залишається предметом дискусій, що тривають і на сьогоднішній день.

Правова природа постанов Пленуму ВСУ

У радянській юридичній доктрині діапазон підходів до визначення правової природи постанов пленумів Верховних Судів був досить широким: від визнання їх як нормативних актів до категоричного заперечення нормативної природи.

Спектр основних поглядів можна представити таким чином:

— положення, що містилися в постановах пленумів Верховних Судів, — це нормативні правоположення [Фархатдінов Я.Ф. *Источники гражданского процессуального права.* — *Казань, 1986.* — С.153];

— це своєрідні нормативні акти [Стойкин Г.Я. *Роль судебной практики в формировании гражданского правоотношения // Актуальные проблемы гражданского права.* — *Свердловск, 1986.* — С.57];

— такі постанови носили нормативний характер, маючи підзаконний характер [Алексеев С.С. *Социальная ценность права в советском обществе.* — *М.: Юрид. лит., 1971.* — С.139, 140];

— постанови пленумів мають нормативний характер, оскільки їм властиві всі ознаки нормативного акта [Комиссаров К.И. *Задачи судебного надзора в сфере гражданского судопроизводства.* — *Свердловск, 1970.* — С.125; Осипов Ю.К. *Роль правоотношений в применении и совершенствовании правовых норм о подведомственности // Проблемы гражданского процессуального права в свете Конституции СССР.* — *Свердловск, 1980.* — С.37];

— постанови містять інтерпретаційні норми, що не є джерелами права [Черданцев А.Ф. *Толкование советского права.* — *М., 1979.* — С.153-159];

— постанови пленумів — "сурогат нормативного акта", коли в них формулювалися нові правила, раніше не відомі праву [Боннер А.Т. *Источники советского гражданского процессуального права.* — *М., 1977.* — С.17];

Співвідношення постанов Пленуму ВСУ з нормативно-правовими актами

Для визначення співвідношення постанов Пленуму ВСУ з нормативно-правовими актами проведемо аналіз значення постанов на предмет наявності в них ознак нормативно-правових актів.

По-перше, нормативно-правові акти — це результат правотворчої діяльності компетентних органів, що виражає державну волю. ВСУ не наділений функцією правотворчості ні Конституцією України, ні ЗУ "Про судоустрій України", який визначає його завдання і повноваження.

По-друге, нормативно-правові акти містять загальнообов'язкові правила поведінки. Щодо постанов Пленуму ВСУ, то на даний час їх обов'язковість нормативно не закріплена. Доцільно згадати історію питання "обов'язковості" постанов Пленуму ВСУ. Закон "Про судоустрій України" від 05.06.1981р. № 2022-X (який з подальшими змінами діяв до 1 червня 2002 року) в абз.3 ч.1 ст.40 передбачав, що ВСУ "вивчає і узагальнює судову практику, аналізує судову статистику і дає керівні роз'яснення судам у питаннях застосування республіканського законодавства, що виникають при розгляді судових справ. Керівні роз'яснення Пленуму ВСУ є обов'язковими для судів, інших органів і службових осіб, що застосовують закон, по якому дано роз'яснення".

У подальшому це правило було виключено. У результаті проведення так званої малої судової реформи Законом від 21.06.2001р. № 2331-III "Про внесення змін до Закону України "Про судоустрій України" шляхом новелізації ст.40 Закону № 2022-X була фактично скасована обов'язковість для судів постанов Пленуму ВСУ, в яких надається роз'яснення законодавства. У п.39 того Закону було зазначено: "У ст.40: у частині першій: ... в абзаті третьому слова "керівні" та "республіканського", а також друге речення виключити".

1 червня 2002 року набула чинності ЗУ "Про судоустрій України" від 07.02.2002 р. № 3018-III. У ньому, як зазначає А.О.Селіванов, була продовжена позиція "нейтралітету" щодо обов'язковості постанов Пленуму ВСУ, в яких дається роз'яснення чинного законодавства, вони вже не мають загальнообов'язковий чи "керівний" характер [Селіванов А.О. *Про тлумачити закони та юридичні наслідки застосування офіційної інтерпретації? // Вісник Верховного Суду України — 2006.* — № 7. — С.2]. Натомість зазначається, що "суди здійснюють правосуддя самостійно, нікому не підзвітні", "підкоряються лише закону" (ч.1 ст.14), "суддям забезпечується свобода неупередженого вирі-

шення справ відповідно до їх внутрішнього переконання, що ґрунтується на вимогах закону" (ч.6 ст.14).

Супротивники обов'язковості роз'яснень Пленуму ВСУ пояснюють свою позицію тим, що їх обов'язковий характер суперечить конституційному принципу незалежності суддів і підкорення їх тільки закону. У той же час апологети обов'язковості зауважують, що судді повинні підкорятися закону, а тому, якщо обов'язковість постанов буде закріплена законом, то судді абсолютно обґрунтовано будуть змушені підкорятися і передбаченим ним роз'ясненням ВСУ [Кухнюк Д.В. *Роз'яснення Пленуму Верховного Суду України як засіб забезпечення однакового застосування законодавства судами України // Вісник Верховного Суду України.* — *2006.* — № 12. — С.28].

Слід зазначити, що деякі науковці стверджують, що незважаючи на такі зміни в ЗУ "Про судоустрій України", постанови Пленуму ВСУ є обов'язковими і на сьогоднішній день. Так, Д. Кухнюк наводить ряд аргументів на користь цього, серед яких на певну увагу заслуговує один, а саме: згідно з ч.9 ст.55 ЗУ "Про судоустрій України" на секретаря Пленуму ВСУ серед інших функцій покладено здійснення контролю за виконанням прийнятих Пленумом постанов [Кухнюк Д.В. *Роз'яснення Пленуму Верховного Суду України як засіб забезпечення однакового застосування законодавства судами України // Вісник Верховного Суду України.* — *2006.* — № 12. — С.30]. З цього можна припустити (але не з абсолютною однозначністю), що оскільки є контроль, то повинен бути і обов'язок виконання.

Не можна сказати, що в сфері законодавства нічого не робиться заради чіткого вирішення питання обов'язковості постанов Пленуму ВСУ. Так, 12.10.2005 р. народні депутати В.Мусяка та В.Онопенко ввели на розгляд Верховної Ради України проект закону № 8272 щодо удосконалення судоустрою України, яким пропонується доповнити ЗУ "Про судоустрій України" статтею 11: "Забезпечення однакового застосування законів", в якій передбачалося закріпити: "... рішення щодо єдиного порядку здійснення судочинства і застосування законодавства приймаються у формі загальнообов'язкових постанов, які підлягають застосуванню всіма судами загальної юрисдикції". Однак, на сьогодні цей законопроект залишається нерозглянутим.

Повертаючись до аналізу ознак постанов Пленуму ВСУ, слід зазначити, що окремі з них є спільними з іншими ознаками нормативно-правових актів. Зокрема, постанови:

— приймаються в особливому процесуальному порядку, визначеному Регламентом Пленуму ВСУ, затвердженом постановою Пленуму ВСУ від 10.06.2002 р. № 7;

— мають суворо визначену документальну форму — форму постанов, що закріплено в ч.8 ст.55 ЗУ "Про судоустрій України";

— спрямовані на регулювання типових правовідносин,

— не персоніфіковані й адресуються до невизначеного великого кола осіб.

Однак, незважаючи на часткову спільність ознак, вважаємо, що підстави вивизнати постанови Пленуму ВСУ різновидом нормативно-правових актів відсутні, оскільки вони не мають таких обов'язкових і визначальних ознак останніх, як: обов'язковий характер та прийняття в результаті правотворчої діяльності, дозволеної законом.

Постанови Пленуму ВСУ як акти роз'яснення чи тлумачення

За своєю суттю роз'яснення та тлумачення — це синонімічні поняття. У науковій літературі визначення одного з цих понять дається, як правило, шляхом посилання на інше і напалки.

Із курсу загальної теорії права відомо, що тлумачення дає суб'єктами його здійснення поділяється на автентичне (здійснюється органом, який видає норму, що тлумачиться) та легальне (здійснюється спеціально уповноваженим органом держави, що не є "правотворцем"). В силу ст.19 Конституції України та інших законодавчих норм ні Верховна Рада України, ні Президент України, ні Кабінет Міністрів України не наділені повноваженнями здійснювати автентичне тлумачення. Офіційне тлумачення Конституції України, законів та інших актів Верховної Ради України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим здійснює Конституційний Суд України (п.4 ст.13 ЗУ "Про Конституційний Суд України" від 16.10.1996 р. № 422-96/ВР).

В інших випадках офіційне загальнообов'язкове тлумачення нормативно-правових актів шляхом відповідних роз'яснень здійснюють інші органи державної влади на підставі повноважень, наданих їм законом. Наприклад, Центральна виборча комісія згідно з п.5 ст.17 ЗУ "Про Центральну виборчу комісію" від 30.06.2004 р. № 1932-IV вправі приймати обов'язкові роз'яснення і рекомендації з питань застосування законодавства про вибори і референдуми; органи податкової служби на підставі п.4 ст.8 ЗУ "Про державну податкову службу в Україні" від 04.12.1990 р. № 509-XII та п.4.4.2 ст.4 ЗУ "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами" від 21.12.2000 р. № 2182-III вправі давати податкові роз'яснення.

У ЗУ "Про судоустрій України" (п.2 ч.2 ст.47) закріплено повноваження ВСУ давати судам загальної юрисдикції роз'яснення з питань застосування законодавства на основі узагальнення судової практики та аналізу судової статистики. Тому можна говорити про офіційний характер роз'яснень, що містяться у постановах Пленуму ВСУ. Суть цих роз'яснень виражається у з'явленні певної ясності у змісті законів, інших нормативно-правових актів, що застосовуються суддями, шляхом конкрет-

ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ: В СИСТЕМІ ДЖЕРЕЛ ПРАВА

тизації неясних, неповних чи суперечливих положень законодавства.

Слід зазначити, що Пленум ВСУ не є правотворчим органом, а, значить, за своїми повноваженнями не вправі змінювати або доповнювати норми права. Тому всі роз'яснення ВСУ повинні здійснюватися тільки в межах обсягу чинних норм права та їх змісту. Будучи правозастосовним органом і в силу конституційного принципу поділу влади, суд може тільки роз'яснювати чинні правові норми.

Однак, на жаль, Пленум ВСУ не завжди дотримується вищезазначених принципів, часто закріплюючи в своїх постановках з питань застосування законодавства фактично нові норми права, що створюються ними самими. Одним з яскравих прикладів подібних перевиршень своїх повноважень є роз'яснення, вміщені до п.9 постанови Пленуму ВСУ "Про практику розгляду судами корпоративних спорів" від 24.10.2008 р. № 13. Як відзначав відомий науковець з питань міжнародного приватного права, професор А. Довгерт [Довгерт А. *Питання міжнародного приватного права у корпоративних відносинах* // *Юридичний вісник України*. — 2009. — 24-30 січня. — № 4 (708). — С. 5], завваженою постановою була встановлена, зокрема, заборона учасникам господарського товариства підпорядковувати розгляд корпоративних спорів міжнародним комерційним арбітражним судам, що не тільки не передбачено нормами українського законодавства, але й суперечить багатьом чинним нормативним актам, зокрема, ст.1 ЗУ "Про міжнародний комерційний арбітраж" та ст.26 ЗУ "Про режим іноземного інвестування". Шоправа, пізніше ЗУ "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності третейських судів та виконання рішень третейських судів" від 05.03.2009 р. № 1076-VI, який набрав чинності 31 березня 2009 року, виключає з компетенції третейських судів, зокрема, справи, що виникають з корпоративних відносин.

Інший приклад створення ВСУ нових за змістом правил поведінки наводять професор З. Ромовська. Це — визначення суб'єкта відповідальності у випадках протиправного заволодіння автомобілем іншою особою (п. 3 постанови Пленуму ВСУ від 27.03.1992 р. № 6 "Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди") [Ромовська З. В. *Українське цивільне право: Загальна частина. Академічний курс. Підручник*. — К.: Атика, 2005. — С.68].

Роз'яснення з питань застосування законодавства здійснюються ВСУ з метою забезпечення:

- 1) однаковості судової практики, а з нею — і дотримання конституційних принципів верховенства закону та рівності перед законом і судом;
- 2) системності застосування законодавства судами загальної юрисдикції;
- 3) пріоритетної реалізації у судовому правозастосуванні правових засад, перш за все, за-

гально визначених міжнародно-правових принципів.

Як було зазначено вище, поряд із законодавчо закріпленими повноваженнями ВСУ давати роз'яснення з питань застосування законодавства має місце відсутність законодавчо закріпленого кореспондуючого обов'язку судів враховувати ці роз'яснення під час здійснення правосуддя. Разом з тим, слід констатувати, що постанови Пленуму ВСУ з питань застосування законодавства, формально не будучи обов'язковими, фактично слугують орієнтиром у правозастосуванні. Причому, не лише для судів, але й для учасників правовідносин, які ще на досудових стадіях будують свої відносини, враховуючи узагальнену практику розгляду судами справ, що виникають з аналогічних правовідносин.

Таким чином, постанови Пленуму ВСУ з питань застосування законодавства — це різновид офіційного (виходять від уповноваженого органу) виду роз'яснень, що здійснюються делюкативним методом — від загальних норм права до так званих правовідносин, що їх конкретизують.

Співвідношення положень постанови Пленуму ВСУ з враховуваннями

Слід визнати, що в результаті узагальнення судової практики Пленум ВСУ у своїх постановках з питань застосування законодавства формулює правові положення, для яких характерний певний ступінь узагальненості та фактичної обов'язковості.

Правові положення — це концентровані вирази юридичної практики. В силу цього вони здатні компенсувати природне відставання норм права від динаміки суспільних відносин, можуть усувати протиріччя між відносиним "консерватизмом" права і потребами суспільства, що постійно змінюються в результаті швидких перетворень сучасного світу. Розумне, зважене використання правових положень у кінцевому рахунку забезпечує стабільність правосуддя, відновлення справедливості, зміцнення законності. Правові положення набувають обов'язкового характеру, будучи забезпеченими авторитетом вишого судового органу, а також його можливістю скасовувати ті рішення, які суперечать цим правовим положенням.

У той же час не слід забувати про принцип верховенства закону, який передбачає не лише обов'язковість виконання закону, але й відповідність інших актів законам. Як відзначає Д. Лупенчик [Лупенчик Д.Д. *Роль і значення судової практики у цивільному судочинстві / Проблеми теорії та практики цивільного судочинства: Монографія / За заг. ред. В. В. Камарова — Х.: Харків юридичний, 2008. — С.114*], прикладом одного з правових положень, закріплених у постанові Пленуму ВСУ "Про практику застосування судами цивільного процесуального законодавства при розгляді заяв про забезпечення позову" від 22.12.2006 р. № 9, може слугувати положення, яке вмістне у ст. 296 ЦПК. За загальним пра-

вилком, оскарження ухвали про забезпечення позову не перешкоджає подальшому розгляду справи. Однак інша норма (ч.2 ст.296 ЦПК) фактично нівелює зазначене правило, оскільки суд першої інстанції зобов'язаний надіслати апеляційну скаргу разом зі справою до апеляційного суду. У результаті, фактично без справи спір розглянути неможливо. Як вихід з такої ситуації Пленумом ВСУ у п. 9 зазначено вище постанови вказується, що до суду апеляційної інстанції направляється не цивільна справа, а виділені відповідні матеріали справи, які після розгляду апеляційної скарги повертаються до суду першої інстанції для залучення до матеріалів цивільної справи.

Таким чином, норма права (ст.296 ЦПК) не просто роз'яснена, а вироблене нове правові положення.

Таким чином, є підстави стверджувати, що Пленум ВСУ у своїх постановках з питань застосування законодавства формулює правові положення, для яких характерний певний ступінь узагальненості та фактичної обов'язковості. При цьому остання забезпечується не законодавчим закріпленням, а швидше авторитетом вишого судового органу, його можливістю скасовувати ті рішення, які суперечать цим правовим положенням. Сформульовані у постанові ВСУ правові положення не лише усувають певні неясності актів суперечності законодавства, але й слугують орієнтиром для законодавців у процесі їх постійної роботи над удосконаленням нормативних актів.

Постанови Пленуму ВСУ та судові прецеденти

Останнім часом активізувалися дискусії з питання, чи не є постанови Пленуму ВСУ судовими прецедентами. Слід зазначити, що радянська правова доктрина категорично заперечувала наявність судового прецеденту в СРСР, обстоюючи позицію, згідно з якою при режимі соціалістичної законності судові та адміністративні органи повинні застосовувати право, а не творити його.

Хоча, як відзначає З. Ромовська, і за радянських часів фактично судовий прецедент існував, але у децю специфічній, "радянській" формі — у формі постанови пленуму Верховних Судів. У цих постановках, як вона стверджує, насамперед тлумачилися норми закону, але в них часто містилися і нові за змістом правила поведінки [Ромовська З. В. *Українське цивільне право: Загальна частина. Академічний курс. Підручник*. — К.: Атика, 2005. — С.68].

Проблема можливості існування прецедентної форми права турбує юристів уже багато століть. Ще видатний римський оратор Цельс стверджував: "Права не встановлюють виходячи з випадку" Як відзначають дослідники, на сьогодні в жодній країні світу правова система не складається виключно із судових прецедентів. Більше того, в країнах англосаксонської правової системи, для якої судовий прецедент є

характерним джерелом права, відбуваються процеси, при яких збільшується питома вага статутного права, а в романській правовій системі — навпаки зростає частка прецедентного права. Особливо високими темпами впровадження судового прецеденту до романо-германської системи правосуддя почало відбуватися з моменту підписання Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. та протоколів до неї. Створюване Європейським судом з прав людини право, на думку А. Селіванова, є "класичним прецедентним правом, основою якого є принцип *ratio decidendi* ("підстава для вирішення"), коли правило, сформульоване судом під час вирішення конкретної справи, стає нормою права для цього ж суду і для внутрішніх судів країни-учасниць Конвенції" [Селіванов А.О. *Право тлумачити закони та юридичні наслідки застосування офіційної інтерпретації* // *Вісник Верховного Суду України*. — 2006. — № 7. — С.2].

Віповідно до ст.17 ЗУ "Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини" від 23.02.2006 р. при розгляді справ суди зобов'язані застосовувати Конвенцію та практику Європейського суду як джерело права. Таким чином, прецедентне право Європейського суду стає особливим джерелом права і для України, яка закріпила це положення на законодавчому рівні.

Судовий прецедент — це рішення суду у певній справі, в якому сформульовано правило, загальнообов'язкове для застосування судами тієї самої або нижчої інстанції при вирішенні подібних питань під час розгляду інших справ. Основними особливостями судового прецеденту вважають те, що він створюється при розгляді конкретної справи, поєднанні індивідуально-правові та нормативно-правові ознаки, динамізм і високий ступінь конкретизації правової норми, яка об'єктується в судовому прецеденті [Кухнюк Д.В. *Судовий прецедент у кримінальному процесі: проблеми впровадження* // *Вісник Верховного Суду України*. — 2008. — № 4. — С.42]. Поширеною, але помилковою, є думка, що судовий прецедент створює будь-який суд. Насправді, судовий прецедент створюється, як правило, вищим органом судової системи. Такі рішення завжди аргументовані, авторитетні, публічні.

Розглянемо акти ВСУ з позиції судового прецеденту. Законом України від 21.06.2001р. № 2540-III "Про внесення змін до Цивільного процесуального кодексу України" глава ЦПК 1963 р. присвячена касаційному провадженню, була викладена в новій редакції. Стаття 328 цієї глави передбачила однією із підстав обов'язкового перегляду справи судовою палатою ВСУ те, що суд допустив інше застосування закону, ніж касаційна інстанція при розгляді справи аналогічного характеру. Як відзначає А. Селіванов, "завдяки цьому положенню у цивільне судочинство впроваджено судовий прецедент як

джерело права. А тому касаційне тлумачення норми права, яке міститься у "зразковій" ("модельній") справі, вирішений Верховним Судом України раніше в порядку судового контролю, стає обов'язковим і для нижчих судових інстанцій, а через останні й для всіх" [Селіванов А.О. *Право тлумачити закони та юридичні наслідки застосування офіційної інтерпретації* // *Вісник Верховного Суду України*. — 2006. — № 7. — С.3].

ЦПК 2004 р. також передбачив як підставу для оскарження до ВСУ у зв'язку з винятковими обставинами неадекватне застосування судом (судами) касаційної інстанції одного і того самого положення закону (п.1 ст.354).

Таким чином, можна зробити висновок, що фактично законодавцем вже зроблено перший крок на шляху визнання та впровадження у систему джерел українського права судових прецедентів, які такі в майбутньому можуть розглядатися окремі акти ВСУ, які приймаються у формі постанов у конкретних справах. Залишається тільки на законодавчому рівні, поперше, визнати судовий прецедент як одне з джерел права в Україні, а, по-друге, надати постановам ВСУ, винесеним у конкретних справах, статус судових прецедентів, передбачити умови набуття такого статусу, місце в ієрархії джерел права, межі їх дії, підстави застосування тощо.

Однак, що стосується постанов Пленуму ВСУ з питань застосування законодавства, то їх не можна вважати судовими прецедентами, оскільки вони є результатом не вирішення конкретної справи з конкретними обставинами, а узагальнення судової практики у певній категорії справ.

Підсумовуючи результати проведеного аналізу чинних законодавчих актів України, вважалося, що на сьогодні критеріями правової норми, яка об'єктується в судовому прецеденті [Кухнюк Д.В. *Судовий прецедент у кримінальному процесі: проблеми впровадження* // *Вісник Верховного Суду України*. — 2008. — № 4. — С.42]. Поширеною, але помилковою, є думка, що судовий прецедент створює будь-який суд. Насправді, судовий прецедент створюється, як правило, вищим органом судової системи. Такі рішення завжди аргументовані, авторитетні, публічні.

Значення постанов Пленуму ВСУ з питань застосування законодавства полягає у тому, що вони здатні компенсувати відставання норм права від розвитку суспільних відносин, усувати певні неясності чи суперечності законодавства, а також відігравати роль своєрідного бар'єру для нормотворців у роботі над постійним удосконаленням чинного законодавства.